

СЕКЦІЯ 4 МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

ВПЛИВ МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ THE INFLUENCE OF THE SOCIAL SPHERE MANAGEMENT IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION ON THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

У статті проаналізовано вплив менеджменту соціальної сфери в умовах децентралізації на соціально-економічний розвиток України. На основі аналізу літератури визначено сутність соціально-економічного розвитку. Встановлено, що організаційні процеси децентралізації в Україні спрямовані на реорганізацію майнових та фінансово-господарчих відносин у соціальній сфері з метою підвищення доступності та якості послуг, що надаються закладами соціальної інфраструктури. До закладів соціальної інфраструктури відносяться медичні, культурно-побутові заклади, а також заклади освіти. Варто також зауважити, що наразі механізми децентралізації в Україні перебувають у стадії удосконалення, тому існують труднощі у передачі повноважень на місця, зумовлені такими протиріччями: повноваження місцевих державних адміністрацій повністю дублюються органами місцевого самоврядування; принцип розподілу влади; суперечності в сфері делегування повноважень. Відмічено, що основним пріоритетом децентралізації управління у соціальній сфері є оптимізація мережі на різних рівнях управління та зростання автономії закладів.

Констатовано, що основою децентралізації системи управління освітою є концепція фінансування в розрахунок на одного учня за методом розподілу бюджетних коштів. Місцеві органи з центрального бюджету отримують фіксовані суми фінансування залежно від кількості учнів.

Встановлено, що реформування медичної галузі відзначається переходом закладів охорони здоров'я у безпосереднє підпорядкування органів місцевої влади, що слугує створенням конкурентних умов для оптимізації і розвитку закладів медичної інфраструктури та підвищення якості медичних послуг.

Висвітлено функції відповідальних органів місцевого самоврядування у напрямку забезпечення соціальних послуг і здійснення соціального захисту.

Ключові слова: децентралізація, соціально-економічний розвиток, соціальна сфера, повноваження, органи місцевої влади.

The article analyzes the impact of social management in decentralization on the socio-economic development of Ukraine. Based on the analysis of the literature, the essence of socio-economic development is determined. It is established that the organizational processes of decentralization in Ukraine are aimed at reorganizing property and financial and economic relations in the social sphere in order to improve the availability and quality of services provided by social infrastructure institutions. Social infrastructure institutions include medical, cultural and household institutions, as well as educational institutions. It is also worth noting that decentralization mechanisms in Ukraine are currently being improved, so there are difficulties in devolution due to the following contradictions: the powers of local state administrations are completely duplicated by local governments; the principle of separation of powers; contradictions in the field of delegation. It is noted that the main priority of decentralization of management in the social sphere is the optimization of the network at different levels of government and increasing the autonomy of institutions.

It is stated that the basis for the decentralization of the education management system is the concept of funding per student by the method of distribution of budget funds. Local authorities receive fixed amounts of funding from the central budget depending on the number of students.

It is established that the reform of the medical sector is marked by the transition of health care facilities to the direct subordination of local authorities, also serves to create competitive conditions for the optimization and development of medical infrastructure and improve the quality of medical services.

The functions of the responsible bodies of local self-government in the direction of providing social services and implementation of social protection are highlighted.

Key words: decentralization, socio-economic development, social sphere, powers, local authorities.

УДК 364-7:338.244.47](477)
DOI <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.28.29>

Барбінова А.В.

к. пед. наук,
доцент кафедри педагогічної
майстерності та менеджменту
імені І.А. Зязюна
Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка

Постановка проблеми в загальному вигляді. Соціально-економічні українського суспільства слугують рушійною силою кардинальних змін демократизації. Організаційний процес побудови ефективних моделей взаємодії системи державної влади із місцевим самоврядуванням в умовах децентралізації покликаний задовільнити орієнтири

України відповідати Міжнародним стандартам. Основою світового розвитку політичних структур виступає децентралізація як державотворча реформа владних систем у державах. Необхідність впровадження децентралізації в Україні важко переоцінити, оскільки вона слугує ключовою ланкою розвитку української держави в галузі формування інсти-

туційних засад взаємодії органів державної влади та громадянського суспільства; забезпечує можливості для взаємообумовленого розвитку органів державної влади та інститутів громадянського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Системою децентралізації в Україні охоплюється реформування багатьох сфер. Механізми реформування соціальної сфери в умовах децентралізації є важливою складовою в системному дослідженні процесів децентралізації і формування концепцій регіонального розвитку. Сучасними дослідниками акцентується увага на визначенні пріоритетних принципів збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів. О.Амосов, С. Варналій, О. Кірдан, В. Малиновський, В. Стойко, Л. Чернюк та інші дослідники присвячують свої праці різним аспектам взаємодії органів державного управління і місцевого самоврядування. Важливим для нашого дослідження є сутність соціально-економічного розвитку. Перш за все, розвиток не постає як проста зміна, а лише така, що передбачає нову якість. Уся відмінність розвитку від зміни полягає у його проходженні не будь-де, а в структурі об'єкта. Базою розвитку є не лише минуле, а й майбутнє, проявом якого постають стандарти або еталони, до яких прагнуть [6, с. 69]. В. Мельник висловлює розуміння соціально-економічного розвитку як режиму функціонування регіональної системи, який забезпечує позитивну динаміку параметрів рівня життя населення за рахунок стійкого і збалансованого відтворення соціального, господарського, ресурсного та екологічного потенціалів території [2, с. 126].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В Україні постійно здійснюються комплексні дослідження соціально-економічного стану української держави. Отримані дані демонструють ґрунтовні реалістичні результати і дозволяють робити кількісну і якісну оцінку ефективності функціонування реформ. Фахівці різних галузей в межах своєї діяльності здійснюють прогнозування динаміки їх розвитку в розрізі регіонів України або порівняно з регіонами країн ЄС. У фокусі комплексних досліджень постійно перебувають такі аспекти: зростання виробництва і доходів; зміни в інституційній, соціальній і адміністративній структурах суспільства; зміни в суспільній свідомості; зміни в традиціях і звичках. Однак, постійні коливання показників рівнів ефективності та результативності регулюючих заходів, обмеженість ресурсів для їх реалізації, постійна динаміка потреб суспільства у соціальній сфері зумовлюють необхідність

удосконалення наукових засад регулювання регіональної економіки.

Мета статті: проаналізувати вплив менеджменту соціальної сфери в умовах децентралізації на соціально-економічний розвиток України.

Виклад основного матеріалу. Організаційні процеси децентралізації в Україні спрямовані на реорганізацію майнових та фінансово-господарчих відносин у соціальній сфері з метою підвищення доступності та якості послуг, що надаються закладами соціальної інфраструктури. До закладів соціальної інфраструктури відносяться медичні, культурно-побутові заклади, а також заклади освіти. Також закладами соціальної інфраструктури є об'єкти спеціального призначення, які функціонують для обслуговування малозахищених та непрацевдатних осіб і надають їм соціальну допомогу.

Категорія «соціально-економічний розвиток» відображає вплив рівня економічного розвитку господарюючих суб'єктів на розв'язання соціальних проблем країни та її громадян, тобто процес формування та розвитку відносин між господарюючими суб'єктами та соціальними групами населення [7].

Соціально-економічний розвиток науковці розглядають у логічній єдності із соціальними параметрами розвитку. Більше того, соціальні характеристики давно вже стали повноправними показниками, що оцінюють ступінь розвитку будь-якого регіону [1].

Як показує вітчизняна практика, взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування у соціальній сфері відзначається складністю чинників, пов'язаних з вирішенням соціальних проблем: 1) забезпечення економічної основи соціальної стабільності, скорочення соціальної напруженості; 2) забезпечення раціонального перерозподілу прибутків; 3) забезпечення більш повної зайнятості населення; 4) формування умов розширеного відтворення робочої сили, виявлення інтелектуальних здібностей людини (розвиток, підготовка кадрів).

Виклики і ризики, які виникають і перед державою і перед територіальними громадами, стимулюють здійснювати передачу повноважень на місця, що є провідним принципом децентралізації управління. І тоді виникає ситуація, що державні органи влади делегують свої повноваження на голів громад, а органи місцевого самоврядування не готові сприйняти такий виклик. Виникає проблема передачі повноважень на місця, яка виникає через такі протиріччя [4]:

– повноваження місцевих державних адміністрацій повністю дублюються органами

місцевого самоврядування. Досвід зарубіжних країн застосовується опосередковано, оскільки існують різні моделі делегування повноважень на місця, і як наслідок, відбувається фрагментарне розмежування об'єктів управління. Таким чином виникають протиріччя в сфері компетенцій органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

– принцип розподілу влади. Суперечність полягає у тому, що органи місцевого самоврядування, не маючи статусу органу виконавчої влади, мають права виконавчої влади і можуть виконувати її функції;

– суперечності в сфері делегування повноважень.

Однак, не зважаючи на ці протиріччя, децентралізація має комплексний характер і стала основним пріоритетом урядової політики. Тому нівелювання негативних впливів та усунення суперечностей відбувається в умовах оперативного реагування.

Ускладнення процесу децентралізації полягає в темпах її розгортання. Невідповідність темпу децентралізації до спроможності громад реалізовувати реформи негативно позначається на соціально-економічному розвитку територіальних громад, складовою якого є і розвиток соціальної сфери.

Основним пріоритетом децентралізації управління у соціальній сфері є оптимізація мережі на різних рівнях управління та зростання автономії закладів.

Розглянемо особливості децентралізації соціальної сфери в громадах на прикладі закладів освіти, закладів охорони здоров'я та соціального захисту.

Як свідчить практика децентралізації в Україні, основою децентралізації системи управління освітою є концепція фінансування в розрахунок на одного учня за методом розподілу бюджетних коштів. Місцеві органи з центрального бюджету отримують фіксовані суми фінансування залежно від кількості учнів. Розрахунок коштів відбувається по формулі з використанням ряду коефіцієнтів, що забезпечують справедливість по відношенню до учнів із різними потребами. Перехід до фінансування в розрахунок на одного учня відбувається паралельно з принципом «гроші ідуть за дитиною» [5].

Початок реформування галузі охорони здоров'я відбувся із ухваленням низки нормативно-правових документів: Розпорядження про затвердження Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я, Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», Закону України «Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській

місцевості», Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я» та ін.

Децентралізація у сфері медицини передбачає перехід системи охорони здоров'я в Україні до фінансування на основі моделі державного солідарного медичного страхування громадян з використанням для цього коштів Державного бюджету.

Реформи медичної галузі є одними зі складних і суперечливих. Складність полягає у тому, що стара модель системи охорони здоров'я є неефективною, а її реорганізація покладається на ухвалення відповідних рішень громадами на місцях. Достатньо висока собівартість медичних послуг вимагає територіальної оптимізації закладів охорони здоров'я. Позитивним наслідком цього має стати збільшення кількості медичних послуг на якісному новому обладнанні, що дозволить покращити якість надання медичних послуг. Перехід закладів охорони здоров'я у безпосереднє підпорядкування органів місцевої влади означає, що повноваження з розподілу коштів на потреби медичної інфраструктури переходять з центрального на територіальний рівень: органи місцевого самоврядування матимуть змогу самостійно визначати пріоритети для розвитку медичних закладів, підпорядкованих їхній компетенції і таким чином припинити змагатись за увагу центральної влади. Це слугує створенням конкурентних умов для оптимізації і розвитку закладів медичної інфраструктури та підвищення якості медичних послуг.

Здійснення децентралізації соціальної сфери громад відбувається з урахуванням Методичних рекомендацій щодо виконання власних (самоврядних) повноважень об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення, які визначають основні завдання відповідальних підрозділів (посадових осіб) органів місцевого самоврядування базового рівня [3].

Відповідно до зазначеного документу, відповідальні органи місцевого самоврядування виконують такі функції у напрямку забезпечення соціальних послуг і здійснення соціального захисту:

1) забезпечення реалізації державної політики у сфері зайнятості населення;

2) організація надання соціальних і реабілітаційних послуг, проведення соціальної роботи з особами, сім'ями, які опинились у складних життєвих обставинах;

3) розроблення та організація виконання комплексних програм і заходів щодо поліпшення становища соціально вразливих верств

населення, осіб, сімей, які опинились у складних життєвих обставинах, та всебічне сприяння в отриманні ними соціальних виплат і послуг за місцем проживання, перебування;

4) забезпечення реалізації державної політики з питань підтримки сім'ї; забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків; соціальної інтеграції інвалідів; у сфері захисту прав і свобод внутрішньо переміщених осіб;

5) забезпечення реалізації державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, розроблення та виконання відповідних регіональних і місцевих програм;

6) забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту прав дітей.

Важливо зазначити, що рекомендаційний характер повноважень територіальної громади у сфері соціального захисту потребує розробки чіткого механізму здійснення соціальних послуг у громадах.

Висновки. Враховуючи вищезазначене, можемо стверджувати, що інтеграційні процеси України в європейські спільноти відзначаються динамічними темпами реформування механізмів взаємодії державної влади із владними структурами на місцях. Децентралізація як умова сучасного демократичного розвитку України відзначається певними змінами у функціонуванні соціальної сфери. Такі зрушення відбувається через зміну вектора розвитку українського суспільства і методів його забезпечення. Бюджети об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, мають прямі міжбюджетні

відносини з державним бюджетом. В результаті буде забезпечено виконання одного із напрямків реформи міжбюджетних відносин – перехід від триступеневої до двоступеневої бюджетної системи.

Перспективами подальших наукових досліджень вважаємо аналіз організаційного та нормативно-правового забезпечення взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування в соціальній сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коломійчук В., Шевчук Л., Шульц С. Стратегічні засади соціально-економічного розвитку регіону. Тернопіль, 2002. 255 с.
2. Мельник В. Теоретичні засади соціально-економічного розвитку регіону як складник державного регулювання економіки. *Економіка і суспільство*. 2018. № 17. С. 125-130.
3. Методичні рекомендації щодо виконання власних (самоврядних) повноважень об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення. *Міністерство соціальної політики України*: веб-сайт. URL: <http://www.misp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=A6075226454D1D4>.
4. Одінцева Г.С. Теорія та історія державного управління : навч. посіб. Київ, 2008. 288 с.
5. Розвиток соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації / за ред. С. Л. Шульц. Львів, 2018. 140 с.
6. Тимошенко Л., Сімахова А. Соціально-економічний розвиток і його кероване забезпечення в умовах інноваційної моделі суспільної динаміки. *Механізм регулювання економіки*. 2015. № 1. С. 68-78.
7. Тюха І. В. Соціально-економічний розвиток: сутність та видові прояви. *Ефективна економіка*. 2012. №. С. 5-10.